עז א ב מיי' פ"ד מהל' עבודת יוה"כ הלכה ג וס"ה מהל' מעשה הקרבנות הלכה יד:

עח ג מיי' שם הלכה י:

עט ד מיי' פ"ד מהלכות עבודת יוה"כ הלכה ב:

פ ה ו מיי' שם ופ"ג הלכה ס ו וס"ה מהל' מעשה הקרבנות הלכה יא יג:

פא ז שם הלכה י:

פב ח מיי' פ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה יא:

פג ט י מיי' פ"ב מהל' מעילה הלכה יא סמג עשין רי:

פד כ מיי' פ"ד מהלכות עבודת יוה"כ הלכה ב:

נושא מתנות דם של מזבח הזהב בהיכל

מתני' ויצא אל המזבח אשר לפני ה' זה מזבח הזהב, התחיל מחטא ויורד, מהיכן הוא מתחיל? מקרן מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית, דרומית מזרחית, מקום שהוא מתחיל בחטאת על מזבח החיצון משם היה גומר על מזבח הפנימי. רבי אליעזר אומר במקומו היה עומד ומחטא ועל כולן היה נותן מלמטה למעלה חוץ מזו שהיתה לפניו שהיה נותן מלמעלה למטה. הזה על טהרו של מזבח שבע פעמים ושירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון, ושל מזבח החיצון היה שופך אל יסוד דרומי, אלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון ונמכרין לגננין לזבל ומועלין בהן:

גמ' תנו רבנן ויצא אל המזבח מה תלמוד לומר? אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר הבא על כל המצות שכהן עומד חוץ למזבח ומזה על הפרוכת בשעה שהוא מזה, יכול אף זה כן תלמוד לומר ויצא אל המזבח היכן היה לפנים מן המזבח. תניא אידך לפני ה' מה תלמוד לומר? אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר ושעיר של יום הכפורים שכהן עומד לפנים מן המזבח ומזה על הפרוכת בשעה שהוא מזה, יכול אף זה כן תלמוד לומר מזבח קטרת הסמים לפני ה' אשר באהל מועד מזבח לפני ה' ואין כהן לפני ה' הא כיצד עומד חוץ למזבח ומזה: התחיל מחטא ויורד וכו': תנו רבנן התחיל מחטא ויורד, מהיכן היה מתחיל מקרן מזרחית דרומית, דרומית מערבית, מערבית צפונית, צפונית מזרחית דברי רבי עקיבא. רבי יוסי הגלילי אומר מקרן מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית, דרומית מזרחית. מקום שרבי יוסי הגלילי מתחיל, שם רבי עקיבא פוסק, מקום שרבי עקיבא מתחיל שם רבי יוסי הגלילי פוסק. דכולי עלמא מיהא בההוא קרן דפגע ברישא לא עביד, מאי טעמא? אמר שמואל דאמר קרא ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח, ולרבי עקיבא נקיף דרך ימין. לימא בדרמי בר יחזקאל קא מיפלגי דאמר רמי בר יחזקאל ים שעשה שלמה עומד על שנים עשר בקר שלשה פונים צפונה ושלשה פונים ימה ושלשה פונים נגבה ושלשה פונים מזרחה והים עליהם מלמעלה וכל אחוריהם ביתה, הא למדת שכל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין {למזרח} מר אית ליה דרמי בר יחזקאל ומר לית ליה דרמי בר יחזקאל. לא, דכולי עלמא אית להו דרמי בר יחזקאל והכא בהא קא מיפלגי מר סבר ילפינן פנים מחוץ ומר סבר לא ילפינן פנים מחוץ {ורבי עקיבא נהי דלא יליף פנים מחוץ אי בעי הכי נעביד, אי בעי הכי נעביד? אמר לך רבי עקיבא מדינא בההוא קרן דפגע ברישא, בההוא עביד ברישא דאמר ריש לקיש אין מעבירין על המצות, ואמאי לא עביד משום דכתיב ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח וכיון דיהיב בההוא קרן הדר אתי לההוא קרן דאיחייב למיתב ברישא} ואי

מתני' זה מזבח הזהב. דאילו מזבח החיצון לאו 'לפני ה'' הוא: **התחיל מחטא ויורד.** משום דסבירא ליה לאו הקפה ברגל כדאמר בגמרא וכל מתנה ומתנה היתה בקרן שלפניו וסמוך לו וצריך ליתן מלמעלה למטה כי היכי דלא לאוסי מלגיה שהמזבח גבוה אמתים ואי אפשר לגדר ראשי אצבעותיו למטה ולתת המתנה בקרן מלמטה למעלה ועל כרחו ראשי אצבעותיו למעלה וכשהוא נותן באצבע כנגד חודה של קרן ונותן מתנה ארוכה ומשוכה אם מושך מלמטה למעלה הדם זב לתוך בית יד כתונתו וצריך ליתן מלמעלה למטה נקט לשון "מחטא ויורד", מחטא=לשון ירידה היא כדאמרינן במנחות [ט:]

תורה אור

טעה שלה ומתחטה: **מקום שהוא מתחיל בחטאת על מזבח החיצון.** דהייט בקרן דרומית מזרחית כדתנן באיזהו מקומן (זבחים דף נ.) שם גומר על מזבח הפנימי וטעמא אמרי' בגמ': **ר' אליעזר אומר.** לא היה מקיפו ברגליו שהרי כולו אינו אלא אמה על אמה מרובעת וכיון שאין שלשת הקרנות סמוכות לו יכול ליתן מלמטה למעלה: **חוץ מזו.** שהוא עומד אצלה שהיא לפניו שאי אפשר לו לגדר ראשי אצבעותיו למטה אלא למעלה וצריך למשוך המתנה מלמעלה למטה שאם מושכה מלמטה למעלה הדם זב לתוך בית יד כתנתו: **הזה על טהרו.** אחר שגמר מתנות הקרנות מזה עליו שבע פעמים כדכתיב (ויקרא טז) "והזה עליו מן הדם וגו'": **טהרו.** מפ' בגמ': **של מזבח החיצון.** שירי דמי חטאות החיצונות היה שופך על יסוד דרומי וטעמא מפרש בגמרא: **אלו ואלו.** דמים החיצוני' והפנימיים הנשפכים על יסוד מזבח העולה היו שותתין ונופלים מן היסוד על הרצפה: **ומתערבין באמה.** סילון שבעזרה הולך לנחל קדרון: **לגננין.** בעלי גנות: **ומועלין בהן.** יש בהן איסור ליהנות בלא דמים: **גמ' תנו רבנן וכו'.** הכי גר' לה ת"ר ויצא אל המזבח מה ת"ל אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר הבא על כל המצות שהוא עומד חוץ למזבח ומזה על הפרכת בשעה שהוא מזה, יכול אף זה כן: ת"ל ויצא אל המזבח היכן היה, לפנים מן המזבח תניא אידך לפני ה' מה תלמוד לומר אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר יום הכפורים שהוא עומד לפנים מן המזבח ומזה על הפרכת בשעה שהוא מזה יכול אף זה כן: תלמוד לומר מזבח קטרת הסמים (א) (אשר) לפני ה' ואין הכהן לפני ה' הכי גרסינן נמי לקך גבי פר כהן משיח בת"כ והכי פירושא דתרווייהו ויצא אל המזבח מה תלמוד לומר היה לו לכתוב וכפר על המזבח אשר לפני ה' מה ת"ל ויצא אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר כהן משיח ופר העדה שהכהן עומד חוץ למזבח בשהוא מזה הזאות שעל הפרוכת ואינו עומד בין המזבח לפרוכת {כדקתני בהך אידך ברייתא לקמן} תלמוד לומר ויצא אל המזבח למדנו שעד עכשיו היה עומד בפנים מן המזבח תניא אידך גבי פר כהן משיח "לפני ה'" מה תלמוד לומר ליכתוב ונתן הכהן מן הדם על קרנות מזבח קטרת הסמים יודע אני שהיא 'לפני ה'' מה תלמוד לומר "לפני ה'" מזבח לפני ה' ואין כהן לפני ה', המזבח מפסיק בין הכהן לפרוכת בשעת מתן הקרנות, וכשהזה על הפרוכת, באותו מעמד עצמו היה שהרי לא נאמרה יציאה בינתיים, למדנו שהיה עומד חוץ למזבח ומזה ואם תאמר והלא לא כתיב אשר לפני ה' אלא לפני ה' ואיכא למימר דאגמיגה קאי והכהן לפני ה' אי אפשר לומר כן שהרי בפר העדה נאמר אשר לפני ה' ועל כרחיך אמזבח קאי ועבודת שניהן היא שוה: **מהיכן מתחיל מקרן מזרחית דרומית.** הכבר שתי פרוכת היו והחיצונה פרופה מן הדרום כדתנן במתניתין וכשיוצא מבית קדשי הקדשים דרך הדרום הזה על הפרוכת וכשהולך בא לו למזבח לדרומית מערבית שהיא ראשונה לו ושם לא היה נותן כדאמרינן לקמן דבעינן ויצא עד דנפיק מכוליה מזבח לפיכך יוצא למזרחית דרומית ומתחיל שם וחוזר דרך שמאל למערבית דרומית ולקמן פריך לקיף דרך ימין: **ר' יוסי הגלילי אומר כו'.** סבר לה כרבי יוסי דמתני' דאמר לא היתה שם אלא פרוכת אחת ופרופה מן הצפון וכשגמר מתנות פנים יצא דרך הצפון פגע תחילה בצפונית מערבית דמזבח ושם לא נתן עד שיצא ובא לו למזרחית צפונית ונותן שם וחוזר לצפונית מערבית דרך ימין: **דכולי עלמא וכו'.** דהא ע"כ מן המערב הוא בא ובמערבה של מזבח פוגע תחילה: **לימא.** רבי עקיבא שמקיף לשמאל ורבי יוסי הגלילי המקיף לימין בדרמי בר יחזקאל קא מיפלגי: **עומד על שנים עשר בקר.** בים של נחשת שעשה שלמה כתיב שלשה פונים ("צפון) וגו' (דה"ב ד) מקרא זה מונה והולך דרך ימין המקיף את הים ובא מצפון למערב וממערב לדרום ומדרום למזרח דרך ימין מקיפה: **דרך ימין למזרח.** לא שייך למתני הכא למזרח אלא במס' זבחים דמייתי לה להא מתניתא על הכבש שהוא בדרום והעולה בו ופונה לימין למזרח הוא פונה ואגב ריהטא דהתם גירסא נקיט לה בסוגיא הש"ס: ואי.

[ת"ע צפונה]

[גי' ירו' שם]

[עי' תוס']

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תנו רבנן וכו' ת"ל מזבח קטורת הסמים לפני ה' והיכ' אשר נמחק:

רבינו חננאל

דמתחלי ויורד בקרקעית הכלי אינו חוצץ. אבל אם הוא קומץ שהוא סולת שאינו יורד פסול: ת"ר ויצא אל המזבח מה ת"ל א"ר נחמיה לפי שמצינו בפר הבא על כל המצות שכהן עומד חוץ למזבח ומזה על הפרוכת יכול אף זה כן ת"ל*) אשר לפני ה' ואיכן היה לפנים מן המזבח או אינו אלא במזבח החיצון ת"ל אשר לפני ה' הנה מזבח הפנימי. ת"ר מזבח קטורת הסמים לפני ה' מה ת"ל א"ר נחמיה לפי שמצינו בפר של יוה"כ שעומד לפנים מן המזבח ומזה על הפרוכת יכול אף זה כן ת"ל מזבח קטורת הסמים לפני ה' מזבח לפני ה' ולא כהן לפני ה' הא כיצד עומד חוץ למזבח ומזה. ופשוטות הן לא כתבנום אלא כיש נוסחאות שלא כזה הענין תוספאתנו מתורת כהני': התחיל [מחטא] ויורד כו'. ת"ר התחיל מחטא ויורד מיכן הוא מתחיל מקרן מזרחית צפונית צפונית מערבי' [מערבי'] דרומית דרומי' מזרחית דברי ר"י הגלילי ר"ע אומר מקרן מזרחית דרומית דרומית מערבי' מערבית צפונית צפונית מזרחית. מקום שריה"ג מתחיל בקרן מזרחית צפונית שם ר"ע גומר ומקום שר"ע מתחיל בקרן מזרחית דרומית שם ריה"ג גומר תרוייהו אית להו עד דנפיק מכוליה מזבח כדכתיב ויצא אל המזבח עד שיצא כל המזבח כו' מיהו ריה"ג בעי עד דנפיק אורכיה ופותיה דכוליה מזבח הלכך כי נפיק כ"ג מקדשי הקדשים פגע תחלה בקרן מערבית דרומית ונפיק מכוליה מזבח לאורכו עד דמטי בקרן דרומית מזרחית ונפיק תוב לפותיה וימינו למזרח עד דמטי מזרחית צפונית. נמצי שלוה ואזיל לימינו למזרח עד דמטי לקרן צפונית מערבית ומדי אזיל לקרן מערבית דרומית ודרומית מזרחית. ור"ע לא סבר דבעי למיפק אלא מאורכו דכוליה מזבח ולא מרחבו הלכך כי נפיק מקדש הקדשים פגע תחלה בקרן מערבית דרומית ומן הדין הוה לאורויי עליה תחלה דאין מעבירין על המצות אלא כיון דכתיב ויצא אל המזבח בעי למיפק מכוליה מזבח ולאדויי עליה הלכך נפיק ואזיל מערבית דרומית כוליה מזבח עד דמטי בקרן מזרחית דרומית ומדי עליה ואזיל בקרן ומזה הקרן מערבית דרומית והוו פעם דר"ע מדסדי **) אקרן דינא א' ליה הזור ומזה בההוא דאיחייב בה ברישא ומתניתין שייכא כר' יוסי הגלילי כו'. אבל מזבח החיצון תנן הכבש היה לדרומו של מזבח לפיכך כהן שעולה לחזות כשעולה לכבש שהוא לדרום פונה על הסובב ומקיף בו וימינו למזרח וכי פגע ברישא בקרן מזרחית דרומית פגע ומתחיל להזות עליו ומהלך עוד וימינו למזרח עד שמגיע לקרן מזרחית צפונית ומזה אחריה (מזה) בקרן צפונית מערבית ואחריה בקרן מערבית דרומית נמצא מקום שהתחיל במזבח החיצון והוא דרומית מזרחית שם ריה"ג גומר במזבח הזהב. הציוא לריה"ג מקיף דרך ימין אלא לר"ע מ"ט מקיף דרך שמאל נימא בדרמי בר יחזקאל פליגי דאמר ים שעשה שלמה היה עומד על י"ב בקר שלשה פונים צפון כו' הא למדת שכל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזרח ריה"ג אית ליה דרמי בר יחזקאל ור"ע לית ליה. ודחי לא כ"ע אית להו הא דרמי וכי אמר רמי בחוץ ריה"ג סבר ילפינן פנים מחוץ ור"ע סבר לא ילפינן פנים מחוץ לכה מחייבו דרך שמאל איבעי דרך ימין נמי ליעביד. ומשנינן ר"ע אמר לך מן הדין לחזות בתחלה בקרן מערבית דרומית שבו פגע בתחילה בצאתו מן קדש הקדשים ונתחייב לחזות בו כר"ל דאמר אין מעבירין על המצות וס"ה לא מדי התם דרחמנא אמר ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח והדר מדי בההוא קרן דאיחייב ביה ברישא והוא קרן דרומית מערבית איבעית אימא אי סבירא לן דהקפה במזבח הפנימי ברגל הוא ילפינן פנים מחוץ והכא בהא פליגי ר' יוסי הגלילי סבר הקפה ברגל ור"ע סבר הקפה ביד ואב"א כ"ע הקפה ביד. ונדחה דליכא למימר דר' יוסי הגלילי סבר הקפה ביד דהא מתניתין לר' יוסי הגלילי היא. וקתני סיפא ר' אלעזר אומר במקומו היה עומד ומחטא כלומר בידו היה מקיף ולא ברגל מכלל דת"ק דהוא ריה"ג סבר הקפה ברגל דאלת"ה ר' אלעזר מאי אתא לאשמעינן היינו תנא [קמא] אלא מתורתא כדשנינן מעיקרא והוא ריה"ג סובר הקפה ברגל ור"ע סבר הקפה ביד:

*) מלה דנ"ל ת"ל ויצא אל המזבח. **) נ"ל מתמדי לקרן שגלא ליה דינא אית ליה.

תוספות

מפני כי הוא דבסמוך והתורה אמרה תן למעלה ואח"כ למטה אבל וכולה דם הפר כו' משמע דלא קפיד אלא כשמקדים שעיר לפר אבל כשנה שנותן של שניהם ביחד אינו מקפיד וכן לקמן גבי נותן שבע למטה לשם פר ולשם שעיר ונימגם קנת אמאי לא קפיד הכי: **נותן אחת למעלה ושבע למטה לשם פר.** ואע"ג שמזה נמי דם השעיר הכי סולות בסוגיא כן דאינו מתכוין להזאות מדם השעיר ואפילו למאן דאמר מצות אין צריכות כוונה היינו בשכוונו ומנו אבל כאן לא הכריע עדיין ומן הזאות דם השעיר ומשום בל תוסיף ליכא שלא מאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו כדאמרינן בר"ה (דף כח:) לא מאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו ועוד דמשיקא הוא*):

למעלה הוא אומר את דמו יספוך כו'. הא לא מצית למימר דדוקא כתיבי דלמעלה א"ל אבל למטה צריך דהא פשיטא דסוין כן ועוד דהיקש הוא דכתיב למטה ואם גם ואמרינן וי"ו מוסיף על ענין ראשון:

עירה דם הפר כו'. מתקנם הכי ולא סקם עירה הדמים זה בזה או כוס זה בזה משמע דדוקא סקם הכי אבל איפכא לא ושמא לפי שדם הפר מרובה וטפל שם השעיר היה מתערב יפה ומשום הכי נמי היו חוזרין ונותנין אותן לתוך הריק: **דאיתמר ר' יאשיה ור' יונתן כו'.** ואע"פ שתנאים הן קאמר בלשון מימרא ונראה שהיו האחרונים כמו ר' חייא ור' שמעון ברבי: **אפילו תימא ר' יונתן דאמר מערבין.** ור' יאשיה על כרחין אין מערבין אית ליה דאם לא כן כמאן תיתי הא דתניא אין מערבין ותוס' א) (רס"ל גבי יאשיה ואע"ג) דלא

א) דלרידיה ואע"ג כצ"ל: *) ע"ע שייך לדף נו ע"א

ישנים

כתיב יחדו כמאן דכתיב יחדו דמי שאני הכא דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר ולא כתיב והשעיר ש"מ דתלקינהו קרא והכי קאמר בסמוך והלא כבר נאמר כו' וכן בפי' ר"ח ומקשינן לרבי יונתן ולא ר' יאשיה ואם בשדיא שמעינן ליה אע"ג דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב יחדו דמי ועניין כיון דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר ש"מ דתלקינהו קרא. מ"ר: **אפילו תימא ר' יונתן כו'.** ודוקא שמערבין לקרנות פליגי דאי פגולי אבל בשבע הזאות האחרונות שעושה על טהרו של מזבח מודו כולי עלמא דמערבין וכא דבזבחים פ' התערובות (דף פא:) איכא תנאי דלא בעו למילף מהאי קראי דאין עולין מבטלין זה את זה ולא מין במינו בטל אלא מקראי אחריני וקאמר התם דאיכא סבירא להו דאין מערבין לקרנות ולא מצו ילפי מיניה ואף על גב דעל טהרו של מזבח מערבין התם היינו טעמא משום דלא כתיב ומדם השעיר ריב"א אך צריך עיון מנא לן דמערבין לטהרו של מזבח שאני התם דכתיב אחת. בפ"ק דשבועות (דף י.) דרים כפרה זו לא תהא אלא פעם אחת בשנה שמכפר על קרנותיו (פעם) אחת ומאחת כפורים מפיק כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות כמאו דרשות דרים מהשמיניהו לוכפר אבל סבא דרים ממשמעות דאחת: (ע"ב שייך לדף נו ע"ב)

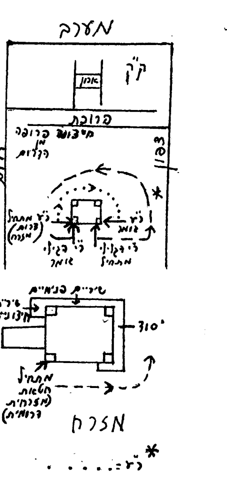אחת ולא שתים מדם הפר. ואי"ת וכי ס"ד שיתן שתים על כל קרן י"ל דמידי כגון שנפסק דם הפר ושניה אחר שלא יתחיל אלא ממקום שפסק וכדאמרי לרבי אליעזר ור"ש בפירקין ואמרינן לקמן דסוגיא תקום דכתיב